

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 159
שבת תשע"ה

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

א. הבעיה שנוצרה במקרה זה, שהענפים הצמודים מכסים מעל הלחי, ומפסיקים בין הלחי לחוט. בדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שכיון שיסוד הלחי בנוי על דין גוד אסיק, שרואים כאילו עולה עד החוט, לכן אם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט, הוא פוסל את הלחי. ונוקטים הרבנים שאם בשעת הרוח הענפים מתנדנדים וזיזים מהמקום שמעל הלחי, אינם נחשבים לגג המפסיק, אבל ענפים צפופים וקשים שאינם מתנדנדים ברוח, כפי שהיה במקום הזה, נחשבים כגג ומפסיקים ופוסלים את הלחי. ולכן צריך לקצוץ אותם בשיעור שלא יעברו מעל הלחי, [ועוד מעט יותר, כדי שלא יחזור הדבר לקלקול]. אמנם כשיש גם עמוד והחוט יושב מעל העמוד, בצורה כזו הלחי הוא לתוספת [להכשיר את נגוד החוט ועקמימות העמוד וכו'], וא"כ גם אם הלחי נפסל העירוב יכול להיות כשר מכה העמוד, ולכן במקרה זה העירוב לא נפסל לכל הדעות, אבל ירד בדרגת כשרותו.

ב. יש מקומות שאין לחיים, וא"כ גם אם הענפים מגיעים עד העמוד, אין חסרון של גג מפסיק, כי החוט יושב מעל העמוד ממש, ואין דבר המפסיק בין העמוד לחוט. אלא שיש חוששים לכך מדין פתחי שימאי, באופן שהענפים צמודים לעמוד בקביעות, ונותנים מראה שזומם ללחי. ויש מקפידים רק בענפים שנמצאים בחלק התחתון, בתוך י' טפחים לקרקע, שזה עיקר העמוד, משא"כ מעל י' טפחים, יש מקילים בזה ואכמ"ל.

דיני מחיצה מצמחים הגדלים תחת צוה"פ, ופתרון

ג. דין נוסף שצמחי בעצים קטנים וצמחים שגדלים מתחת החוט, שהם יוצרים מחיצה מתחת הפתח. בעיה זו קיימת בין כשהעץ קרוב לעמוד ולהחי, ובין כשאינו קרוב, אלא כל שנוצר מחיצה באמצע הפתח, מתחת החוט, מחמירים שהמחיצה מחלקת את הפתח ופוסלת אותו, כמבואר מדברי החו"א (סי' ע" ס"ק י"ח). אבל לא כל עץ נחשב מחיצה. דוקא העצים ברוב המקרים אינם מחיצה, כיון שהענפים מתחילים מעל ג' טפחים מהקרקע, ומחיצה שהיא תלויה ג' טפחים מהקרקע, אינה מחיצה. ובענין הגעז, אם הוא רחב ד' טפחים נחשב מחיצה, אבל ברוב המקרים החוט עובר על הענפים, ולא על מקום הגעז, והענפים אינם מחיצה. לעומת זאת שיחים וצמחים קטנים, אם אינם גבוהים י' טפחים (80 ס"מ לשיעור רח"ג, 96 לשיעור חו"א), אינם נחשבים מחיצה. וכן אם הם עשבי בר דקים ודלילים, כל זמן שלא התקשו והם מתנדנדים ברוח, אינם נחשבים מחיצה. [וישעור הנדרה, שמבטל דין מחיצה לפי המשנ"ב בשיעור שאינם נשאים במקום, וי"א שזיים ג' טפחים. ולפי החו"א באופן שבשעת הרוח מתכופפים מגובה י' טפחים, או שנעשה ביניהם רווחים של ג' טפחים]. ולסיכום אלו הם שלושת התנאים לאסור, א. הצמח מתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע, ב. עולה לגובה י' טפחים. ג. אינו מתנדנד ברוח באופן משמעותי.

לפ"ז במקרה הנ"ל לא היתה בעיץ בעיה מצד הלכות מחיצה, כיון שהוא גבוה ג"ט מהקרקע. בבדיקה שנערכה באחד מהישובים באזור בית חלקיה, היתה בעיה כזו באחד מהלחים, שגדל לפניו צמח עם ענפים קשים, והם התפשטו עד שיצרו מחיצה לפני הלחי מתחת החוט. במקרה זה יש את הדין הב' הנ"ל, שהמחיצה פוסלת את

ענפים כמחיצה לפני הלחי, שנוצרו מתחתיהם

מדוע מביאים רק את הבעיות?

במסגרת הפעילות של מוקד העירוב, לבדוק ולסייע לעירובים שונים ברחבי הארץ, נבדקו לאחרונה עוד כמה מקומות, שהלקם מדובר בעירובים שכונתיים וטובים, והלקם בעירובים של ישובים שמדובר על המינימום, שיהיו לפחות בדרגת כשר מעיקר הדין, שגם זה לצערנו לא קיים במקומות רבים. במהלך הבדיקות נתגלו כמה דברים שהיו בהם בעיות, ואנו מביאים אותם במסגרת זו, כדי ללמוד ולבאר את הדינים, וכדי ללמוד מהם למקומות אחרים, שידעו כיצד להיות עירויים לדינים וההלכות הנדרשות לכשרות העירוב.

אמנם יש לציין ולהדגיש, למרות שאנו מביאים את הדברים שאינם כשרים שהיו בעירובים, מדובר באחוז אחד או שנים מתוך הדברים הכשרים שבעירוב. כמעט כל עירוב מורכב ממאה נקודות או יותר, ורק בשניים או שלשה מקומות היו בעיות. הרוב הכשר שנעשה כראוי, דרש מהאחראי מאמץ ומסירות רבה ביותר, השקעת זמן והשקעת כוחות וכסף. את החלק הזה אנו לא מביאים כאן, ולא משום שהוא מובן מאיליו, זה בכלל לא מובן מאיליו, מאחוריו עומד אחראי שיגע והשקיע שעות רבות לעבוד לבדוק ולתקן מידי שבוע, להתמודד עם הנזקים שעשו התושבים, ולהתמודד עם התיקונים גם בזמנים של סערות רוחות וגשמים, או שרב כבד ויבש. ועל זה מגיע לו את מלוא הערכה, שבדרך כלל לא יודעים לתת לו.

את החלק הזה אנו מציינים כעת, וגם מידי פעם, אך לא מבארים את מעשיו. כי בדברים אלו קשה יותר ללמוד את ההלכות, להסביר מה היה יכול להיות אם לא היה עושה טוב. וגם קשה לנו לחקור מה היה בעבר, מה הוא עשה ומה הוא חשב. לצורך הלימוד אנו מביאים את הנקודות הבעייתיות שנמצאו כעת, מפני שיש בהם מה ללמוד כיצד לעשות, ויחד עם זה מסתירים את זהות המקום שבו נמצא הדבר, כיון שאין מטרה ח"ו לשפוט את מעשיו, אלא ללימוד ההלכות בלבד.

עירוב 99% כשר, הוא 100% פסול!

מצד שני, צריך גם לדעת את חומרת הדין של בעיה אחת בעירוב. בעירוב לא מספיק שהרוב עשוי כראוי, אלא אם במקום אחד פסול, כל העירוב לא שווה כלום! העירוב כולו יחידה אחת של היקף מחיצות, ורק כשכולו שלם, נעשה השטח שבתוכו לרשות היחיד. אם יש בעיה אחת, הרי ההיקף לא שלם, וממילא כל המקומות שבתוכו, הרחובות והחצרות, אינם רשות היחיד אלא כרמלית, והטלטול בהם אסור מדרבנן בכל ד' אמות, וכל הוצאה מהדירה לחוץ היא איסור שלם. וכפי שאמרנו החכמים, "עירוב שהוא 99% כשר, הוא 100% פסול!"

הדין המוזכר ש"העומד מרובה על הפרוץ", אינו מועיל במקרים רבים, כגון כשהחוט אחד מחוטי העירוב קשור מהצד, או כל פסול בחוט ובעמוד או בלחי, וצורת פתח אחת נפסלה, נוצר "פירצה" יותר מ' אמות, והדין "עומד מרובה" לא מועיל ביותר מ' אמות (שהם כ- 4.80 לשיעור רח"ג, 5.70 לשיעור חו"א) כמבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט). לכן במקרה שתושב פתח בגדר של העירוב יותר מ' אמות לצורך בניה, או שיש פירצה בוית של הגדרות שאוסרת אפילו בג' טפחים בלבד (24/28.5 ס"ט), דברים אלו פוסלים את כל העירוב ללא ספק, ולכן האחריות העצומה הנדרשת מהאחראים, שלא להסתפק ברוב העשוי כראוי, כי החובה מוכרחת שכל פינה תהיה מתוקנת כהלכה. והדברים המתגלים בעירובים, והמובאים בגליונות אלו, השפעתם על הכשרות של העירוב, היא ברורה וחמורה. אע"פ שאינם ממעיטים מגודל ההשקעה של האחראים.

מגוון הבעיות שנוצרות בעירובים מענפים וצמחים

אחד הדברים שנוגעים מאוד לתקופה זו, שבה העצים מתחילים לצמוח ולגדול, ויש כמה מקרים שהענפים עושים בעיות בכשרות העירוב. באחד העירובים השכונתיים בעיר במרכז הארץ, האחראי רצה להוסיף עוד רחוב ולהרחיב את העירוב, וקרא לבדוק של מוקד העירוב לערוך תכנית מה צריך להתקין ולהוסיף. הבודק הגיע, ובדרך אגב הוא בדק גם את קו העירוב הקיים שנעשה לפני כשנתיים. והנה בסמוך לאחד העמודים גדל עץ גדול, וענפיו נצמדו לעמוד של העירוב. הבודק נעצר להסביר לאחראי מה הבעיה שנוצרה מגדילתו של העץ. ובדרך אגב הסביר ג"כ מה עוד יכול להיות, ואינו קיים כאן.

ענפי עץ שמפסיקים בין הלחי לחוט

זכור את יום השבת לקדשו
מגבית דחופה – "חמש או עשר"
לאור התרחבות הפעילות בבדיקות בישובים, והרחבת הפצת העלונים בערים נוספות, וזכויות התורמים גדלים לאין שיעור, אלפי אנשים נחשפים ללימוד הלכות עירובין, ולקיומם בשמירת גדרי ההלכה. ובמקביל ההוצאות גדלו, ומגיעים לכמה אלפי שקלים בחודש! אנו זקוקים בדחיפות לסיוע שלכם – הקוראים היקרים, שמכירים את חשיבות הענין, ואת התועלת הגדולה, מהלימוד ועד הקיום.
עזרו לנו בתרומה קטנה בהוראת קבע
בכך 5 או 10 ש"ח אחודש בלבד
שכל משפחה יכולה לעמוד בה ועי"ז נוכל בעז"ה לעמוד בהוצאות הגדולות ולהמשיך בפעילות.
ניתן לתרום במכשירים של "קהילות" או "נדרים פלוס"
בחיפוש "מוקד העירוב", או בטלפון 073-2757-008

צורת הפתח. הבודקים נגשו מיד לתקן את הדבר, אך לא רצו לגזום לגמרי את הצמח ששימש לנוי למקום. ולכן גזמו רק בחלק התחתון שלו שיהיה גבוה יותר מג' טפחים (ברוח) מעל הקרקע, וכן שהצמח לא יהיה נוגע בלחי מוחש לפתחי שימאי הנ"ל, וכך סילקו את ההפרעה ההלכתית שנוצרה. ובתקופה שבפעם הבאה, יסדרו אותה לפני שיוגע מצב שיש בו חשש של פסול.

דיני ענפים הנוגעים בחוטי העירוב

ד. הנושא המצוי ביותר בענפי העצים, שהיא הבעיה המורה שהעצים גורמים לעירובים, במקרה שענף מגיע עד החוט, ויש בוה כמה שלבים. א) בשלב ראשון הענף מזיז את החוט רק בשעת הרוח, ע"י שהענף מתנדנד ודוחף את החוט, [באופן שהרוח לבד בלי הענף, לא היתה מצליחה להניד את החוט ממקומו]. והדין במקרה כזה תלוי, בזמן שהחוט אינו במקומו, הוא נפסל לפחות לפי השיטות הפוסלות חוט מתנדנד (במשנ"ב ס"ו"ב, והו"א מ"כ"ב). ובשעה שאין רוח והחוט במקומו. יש לרדן האם בכה"ג נחשב למחיצה שאינה עומדת ברוח, כיון שמדובר במצב שהרוח לבד בלי הענף, לא היתה מצליחה להניד את החוט, ורק הענף מנדנד אותו. ולכאורה אם החסרון של מחיצה שאינה עומדת ברוח הוא, משום שהיא מחיצה רעועה, הרי כאן החוט חזק ביחס לרוח. ואם הפסול משום שהמחיצה אינה מתקיימת כל הזמן, י"ל שגם זה נקרא שאינה מתקיימת בזמן הרוח. אמנם יש להוסיף, שיה ברור שאם אנו יודעים שיהיה אדם או בעל חי שמנדנד את המחיצה בזמנים מסוימים ביום, זה לא עושה את המחיצה למחיצה שאינה מתקיימת, מפני שהמחיצה צריכה להיות באופן שמצד עצמה מתקיימת, בתנאי הטבע, והאדם הוא דבר חיצוני שהורס ובוהו מחדש. משא"כ בענף של עץ, יש מקום לומר שהוא חלק מתנאי הטבע, והרוח היא זו שפועלת באמצעות הענף, וא"כ במקרה שהענף מסיט את החוט בשעת הרוח, זה סיבה לפסול אותו גם בשעה שאין רוח, לשיטת הנ"ל שגם בחוט יש פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח. ועיין בזה.

ב) בשלב השני הענף גדל יותר, ומסיט את החוט ממקומו מהקו הישר שבין העמודים, ועומד כך גם כשאין רוח. במצב כזה ודאי שלשיטות הפוסלות חוט מתנדנד, נפסל כל העירוב במצב כזה. אלא שגם לשיטות שאינן פוסלות משום שבחוט שאין פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, היינו כשהחוט חוזר למקומו, משא"כ באופן שהחוט כל הזמן משוך לצד הוא פסול. ויותר מכך במקרים שהחוט אז באופן משמעותי, ונדיה זיית בחוט, הוא חמור יותר, מפני שהמשקוף אינו כאחד מעמוד לעמוד.

ענפים שעוטפים את החוט

ג) בשלב שהענפים עוטפים את החוט, [יש מקרים בודדים שהחוט לא אז ממקומו, אבל הוא עטוף בעלים וענפים דקים, ואינו נראה ממקום הפתח], יש מפורסי זמניו שהורו שבאופן זה החוט אינו נחשב משקוף, כיון שהוא טמון בתוך הגוש של ענפים יציבים. ואפשר רק להחשיב את ענפי העץ למשקוף, ובה החסרון שיש ורוחיים בין הענפים, ואין דבר אחד ששוקף מעמוד לעמוד. [ובח"א (סי' ע"א ס"ק י"א) מבואר שאין לומר לבד המשקוף העליון]. לכן אם קטע מהחוט מוקף בענפים, צריך לגזום אותם. ואין להכשירו במצב כזה.

עוד יש אומרים שגם באופן שהחוט ניכר, אלא שיש ענפים דקים שכרוכים עליו, כפי שמצוי כשיש צמח מטפס בקירבתו, יש בוה חשש של פתחי שימאי, במשקוף שאינו חלק. דכיון שהם קבועים עליו, נחשבים כחלק מצורתו, ומשקוף שאינו חלק, אינו עשוי כדרך הפתחים, ויש בו פסול של פתחי שימאי. לסיכום הענין של ענפים הקרוכים לחוטי העירוב, לאחר שהתבאר כמה דינים בטעמיהם, ובחילוקי המקרים ודרגת כשרותם. יש להקפיד בכל חוטי העירוב. א. שלא יהיה ענף שמסיט את החוט. ב. שלא יהיה ענף שבשעת הרוח מגיע לחוט. ג. שהחוט לא יהיה מוסתר בענפים או עלים, גם באופן שהם אינם מסיטים אותו. ונכון להקפיד שגם לא יהיה ענף כלשהו כרוך על החוט.

תל תחת צוה"פ, ותל הסמוך ללחי

בהמשך הבדיקה בעירוב השכונתי הנ"ל, המשיך הבודק לעבור על הלחיים, שהם עדיין לא שימשו לעירוב השכונתי, אלא שנעשו להרחבתו. והיה שם דבר שבמבט כללי הוא נראה כשר, אבל יש ללמוד לשים לב לשינוי המשנה את דינו. באהדת מצורות הפתח היה תל של עפר ואבנים, מעורב בסמרטוטים ושברי דברים, שעומד קבוע כבר יותר משנה, והנה דבר כזה יכול לעשות בעיה של מחיצה מתחת צורת הפתח, באופן שיש בו גובה י' טפחים בשיעור תל המתלקט [שעולה לגובה י' בתוך שטח של ד' אמות]. אבל התל הזה לא עשה בעיה לעירוב, מפני שהחוט עובר על החלק התחתון שלו, במקום שאינו מגיע לגובה י' טפחים. ובכל זאת כלפי הלחי הוא עשה בעיה, שנחסר משיעור הגובה שלו. מפני שהתל התחיל סמוך מאוד ללחי, בתוך הדי' טפחים, וא"כ הקרקע שסמוכה ללחי נעשית גבוהה יותר, וקי"ל שכל מחיצה שאינה מחיצה לדי' טפחים לא שמה מחיצה. לכן החלק התחתון של הלחי (כעשרים ס"מ), אינו נחשב מחיצה, ויוצא שנשאר בגובה הלחי ביחס לקרקע שלפניו רק 90 ס"מ, שאין בהם י' טפחים לשיעור חו"א.

לחי סמוך לעירוב אבנים שמתחת משיעור

הבודק עורר את האחראי על הענין, וביחד הם פינו מכל החצי מטר שסמוך ללחי, את האבנים והסמרטוטים שנערכו, כדי שיהיה לפני הלחי שטח קרקע נמוכה, ויהיה בו שיעור ברוח שיהיה כשר לכתחילה. בהמשך היה מקום אחר שצורת הפתח עברה על תל של עפר, והיה בו שיעור תל המתלקט בצמצום. במקרה זה יש בעיה של מחיצה מתחת צורת הפתח, ויש לכן כמה פתרונות מגוונים, שכל מקום צריך פתרון המתאים לו. במקרה זה שהשיעור היה מאוד מצומצם, ומדובר בשטח לא פעיל שאינו אמור להשתנות, העצה היתה להוריד חול מראש התל (כעשרים ס"מ), ועי"ז לא יהיה בו שיעור מחיצה.

התקנת עירוב זמני מהודר למשפחות וישיבות

שבועו שעבר היתה ישיבה שנסעה לשבת למתחם של כפר נוער באזור חיפה, ובאותו מקום יש גדרות טובים מסביב למתחם, אבל גם יש בתוך המתחם קרפיות, הדינו שטחים גדולים של צמחיה גבוהה שאי אפשר לעבור בה, והוראת פוסקי זמניו [כפי פשטות השו"ע סי' שני"ח ס"י] שכאשר יש בהם יותר מנבית סאתיים הם פוסלים את העירוב. לכן במקרים רבים שהיו שם קבוצות חרדיות, ושכחו לברר את הענין עד הרגע האחרון, היו מעטים מתוכם ששמרו את עצמם מלטלטל, והרבה היו מסתמכים על כשרות הרבנות, מחוסר מודעות לחומרת הענין. כעת שבס"ד הציבור יותר עירני לדעת ולהבין, שלא כל עירוב שנקרא כשר, יכול להתיר למשפחות חרדיות לטלטל, יש הרבה קבוצות שדואגות להביא מומחה שיעשה עירוב בתוך המתחם בין הבנינים, ולא להביא את בני המשפחות ח"ו לידי נסיון קשה, של טלטול בשבת באופן שאינו ע"פ גרי ההלכה.

התקנת עירוב ממש תחת מטריה

ביום חמישי יצא הבודק של מוקד העירוב, להתקין להם עירוב בתוך המתחם, יחד עם אברך מומחה שמתעסק בתקין עירובים כבר הרבה שנים, וידידו רב לו, והצטיידו בלחיים ובאבזורים המיוחדים של מוקד העירוב, המתאימים להתקנת עירוב זמני וקל. אותו יום היה יום גשום מאוד, אך כמובן עבודת העירוב היא דבר שאי אפשר לדחות אותו לאחר השבת, והם נאלצו לעשות את העירוב תחת מטריה, ולהירטב בזמנים שלא היה אפשר לאחוז בה.

חוט קשור למדרגות חירום, והשלמת גדר התחתית

בהתקנת העירוב השתמשו במגוון של אפשרויות, קשרו את החוטים למבנים, והעמידו לפניהם לחיים. עד שהצליחו להבדיל את שטחי הקרפיות משטחי הבנינים. היו מקומות שקשרו לעצים, והעמידו לפניהם לחיים. באחד המקומות קשרו את החוט למדרגות חירום, והעמידו לפני העמוד של המדרגות לחי, [והמדרגות האלו נותרו מחוץ לעירוב], אך עדיין נשאר פירצה בין הלחי לקיר של המבנה. בדין זה מביא המשנ"ב (סי' ש"ג ס"ק כ"ג) מחלוקת האם ניתן להתיר ע"י עומד מרובה, ופוסק להחמיר. לכן במקום הזה הוסיפו חתיכת גדר מפלסטיק שהביאו עימם. והוסיפו לה מקל באמצע למתוח אותה חזק, כדי שלא יהיה חשש של מחיצה המתנדנדת ברוח אפילו מעט.

צוה"פ על תל מדורג יותר מוד' טפחים

במקום האחרון היתה בעיה קשה מאוד למצוא פתרון מהודר, כי לא היה שייך לעשות צורת הפתח מהודרת במורד ההר, שכאמור צורת הפתח שעוברת מעל תל המתלקט, האריכו האחרונים בכשרותה, ובעירובים השכונתיים לא מכשירים אותה ומקפידים על כך מאוד. הבודק הסתובב לכאן ולכאן, עד שמצא זיית אחת שאין בה צמחים גבוהים, ואין בה תל גדול, רק מקום אחד תלול, ושם הוא אסף אבנים גדולות וסידר את התל במדרגות, שרוחב כל מדרגה הוא יותר מוד' טפחים, ואז אין לו דין מחיצה, כמבואר ברמ"א (סימן שני"ח ס"ב). וכן פסק המשנ"ב שם, [ועי' בד' הגר"א המובאת בכה"ל שם].

תל המתלקט שעשו בו מדרגות ד טפחים

הודעה משמחת (2) - נמשכת ההרשמה

מתגבשת קבוצת אברכים ייחודית ללימוד באופן מקיף ויסודי **הלכות עירובין למעשה לפי סדר השו"ע**

הלימוד עד ההלכה למעשה בשאלות העירובין המצויים בזמנינו עם הספק קבוע, ושיעור פעם בשבוע

כולל סיכומים, ומבנים, ושקופיות הממחישות את הדינים והשאלות

השיעור יתקיים בימי רביעי בשעות הערב, בבני ברק

לפרטים והרשמה 052-76-605-605

(בקרום א"ה תתקיים מסגרת כוז גם בירושלים)